

СЕРАЖИМ ІГОР РУСЛАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ У РОЗРІЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

На сьогоднішній день проблема професійної деформації розглядається та вивчається у всіх сферах професійної діяльності суспільства. Професійна деформація як явище стає дедалі більш поширеним, а тому привертає до себе все більше уваги як науковців та вчених, так і безпосередньо практиків – лікарів, а також психоаналітиків. В широкому розумінні професійна деформація означає комплекс негативних змін, що відбуваються у сформованій структурі особистості, які виникають під впливом визначеного кола зовнішніх чинників до яких відносяться зміст, умови та організація професійної діяльності. Професійна деформація ж працівників державної кримінально-виконавчої служби має замкнутий перелік суб'єктів та особливості, що виражені як у чинниках впливу на особистість і так і у проявах девіантної поведінки.

Проблема професійної деформації співробітників пенітенціарної служби була вкрай гострою ще в колишньому Радянському Союзі та продовжує своє існування вже в незалежній Україні. Діяльність співробітників виконується у складних та напружених умовах: постійне спілкування з особами, що вчинили кримінальне правопорушення, віддаленість пенітенціарних установ від економічних та культурних осередків, невисокий рівень заробітної платні, соціальна та юридична незахищеність, що негативно відображається на мотивації праці. Постійне відчуття напруги, тривоги, очікування неприємних для себе подій, значні фізичні та емоційні перевантаження приводять до розвитку у частини співробітників професійної деформації. З огляду на вищевикладене, співробітники часто зіштовхуються із проблемами соціальної комунікації поза закритим колективом, що виражається у складностях при знайомстві з новими людьми, комунікації з близькими, друзями та членами сім'ї.

До основних проявів професійної деформації працівників державної кримінально-виконавчої служби відносяться наступні ознаки: жорстокість, озлобеність, мстивість, халатне відношення до службових обов'язків, тяга до зловживання владою, байдужість до об'єктів діяльності, відчуття безпомилковості своїх дій, втрата інтересу до роботи, втрата самоконтролю, тяга до зловживання владою, недисциплінованість, схильність до надмірного вживання алкогольних напоїв. При професійній деформації відбувається спотворення професійних інтересів, що впливають на особливості поведінки і виконання службових функцій. Дослідниками виділяються різноманітні чинники які обумовлюють виникнення професійної деформації. Так, Буданов А.В. виявляє

такі три групи факторів: 1) фактори, обумовлені специфікою професійної діяльності, наприклад, об'єктом професійної діяльності, функціональними обов'язками та правами співробітника; 2) фактори, що впливають із особистості окремо взятого співробітника; 3) фактори соціально-психологічного характеру, до яких відноситься соціально-психологічний клімат та міра соціально-психологічного захисту особистості [1, с. 42]. На думку Шаміса А.В. зі збільшенням стажу роботи та професійного досвіду відбувається поступове накопичення психічної навантаженості окремо взятого співробітника – це підвищує шанси виникнення професійної деформації та може навіть привести до тимчасової втрати працездатності співробітником [2, с. 8-10].

Подібні деформаційні зміни особистості переживаються особою доволі тяжко, а тому такі особи діють на межі своїх можливостей, щоб заслужити схвалення зі сторони оточуючих і таким чином додати впевненості своїм діям. Окрім вже перерахованих чинників, що впливають на професійну деформацію, існує ще один, що має доволі значний вплив – це міри інтенсифікації діяльності співробітника зі сторони керівництва, які мають ефект підвищення самооцінки індивіда, що, в свою чергу, може слугувати тригером для вже існуючих відхилень у психіці. Всі ці фактори можуть вести до стану психічної дезадаптації, викликати порушення сну, нав'язливі страхи, відчуття розгубленості, неспокій, а у клінічних випадках можуть виникати навіть фобії – найчастіше це танатофобія, акрофобія, клаустрофобія, аутофобія [3, с. 159-162].

Враховуючи вищевикладене, співробітники потребують додаткової уваги від держави в аспекті психологічної допомоги та реабілітації. Вони мають проходити регулярний психологічний скринінг, який полягає у консультуванні та тестуванні психологом. Підвищену увагу до себе привертають особи, що підпадають під індикатори, які можуть свідчити про потенційні деформації психіки. До таких індикаторів належить ознаки емоційного вигорання та ознаки, що свідчать про тривогу або депресію. Навіть якщо такі індикатори у особи відсутні – це не означає припинення роботи психолога. Коли ж індикатори присутні відбувається збір анамнезу і ставиться відповідний діагноз, який умовно можна розділити на дві категорії: невротичні та преневротичні розлади. Якщо преневротичні розлади потребують лікування, яке полягає у терапії загального зміцнення, то лікування невротичних розладів призначає вже психіатр, в залежності від типу розладу [3, с. 162-164].

З огляду на соціально-медичне забезпечення працівників пенітенціарних служб у країнах з високим рівнем життя, в Україні необхідна низка заходів, спрямованих на покращення умов праці співробітників ДКВС та підвищення якості їх підготовки. Серед іншого потребує модернізації правове забезпечення медико-соціальних нормативно-правових актів, які можуть потенційно обмежувати право на отримання допомоги від держави при реабілітації, якщо особою було вчинено кримінальне правопорушення [4, ст. 4]. Крім того, доцільно було б створення та урегулювання процедури надання профілактичної психологічної допо-

моги та психологічної реабілітації що з огляду на міжнародний досвід, що призвело б до зниження відсотку невротичної категорії діагнозів працівникам пенітенціарних установ та зменшення психологічного навантаження на працівників, що в свою чергу поліпшило б як ефективність праці так і соціальну взаємодію працівників поза їх робочим колективом.

Список використаної літератури:

1. Буданов А.В. Психолого-педагогические пути преодоления профессиональной деформации сотрудников органов внутренних дел. М.: ГУК МВД России, 1994 – С. 42.
2. Лебедев А.В., Шамис А.В. Профессиональная деформация у сотрудников ИТУ. Подход к проблеме и способы её разрешения // Проблемы профилактики дезадаптации и профессиональной деформации у сотрудников ОВД: сб. науч. тр. № 150. М., 1993 – С. 8-10.
3. Тарабрина Н.В. Практикум по психологи посттравматического стресса. СПб.: Питер, 2001 – С. 159-164.
4. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.20005 р. № 2961-IV зі змінами. Дата оновлення: 01.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15> (дата звернення: 01.05.2020).

Ключові слова: державна кримінально-виконавча служба України, пенітенціарні органи, працівники ДКВСУ, професійна деформація, девіації, психологічна допомога, психіатрія, реабілітація, соціальна взаємодія, профілактика.

Ключевые слова: государственная уголовно-исполнительная служба Украины, пенитенциарные органы, работники ГУИСУ, профессиональная деформация, девиации, психологическая помощь, психиатрия, реабилитация, социальное взаимодействие, профилактика.

Key words: state criminal execution service of Ukraine, penitentiary departments, SCESU employees, professional deformation, deviations, psychological assistance, psychiatry, rehabilitation, social interaction, prevention.